

Izgradnja klasične elektrodinamike

Elektricitet i magnetizam do 19 stoljeća

Magnetizam

P.Peregrinus, pokus

W.Gilbert, 1600.g., De magnete

Elektricitet

Von Guericke, elektrostatički stroj

Boyle, pokusi o električnim djelovanjima vakumu

Newton, motri preskakanje električne iskre između
šiljka i naelektriziranog tijela

Stephen Gray (1670. – 1736.), član Royal Society

- 1729.g otkriva vođenje elektriciteta i uočava zadržavanje naboja samo kod izoliranog tijela
- uspoređuje elektricitet s toplinskim fluidom
- dobivanje elektriciteta trenjem

Charles du Fay (1698. – 1739.)

- prva teorija električnih pojava, prvi elektroskop, električna uočava el. privlačenje i odbijanje, el.prirodu groma i munje

...postoje dvije vrste električnog fluida jednog nazivam elektricitetom stakla, a drugog elektricitetom jantara..

O privlačenju i odbijanju električnih tijela, 1733.

Istraživanja elektriciteta u 18.st

- razvoj elektrostatičkih strojeva važnih za dobivanje elektriciteta, elektrofora, elektrometra...
- izum kondenzatora - leidenska boca (Ewald von Kleist, 1745.g, Pieter van Musschenbroek 1746)

Benjamin Franklin (1706. – 1790.)

- američki fizičar i političar; *Istrže nebu munju, tiranima žezlo* (epitaf na grobu B. Franklina)

Pokusi i motrenja elektriciteta → uočio i zaključio:

- jednofluidna teorija elektriciteta
- čestična priroda elektriciteta
- objašnjenje munje, pokusi sa šiljkom, konstrukcija gromobrana
- očuvanje naboja
- predlaže ispravljanje “neelektrik-elektrik” u “nevodič-vodič”

Franz Aepinus

– proširio Franklinovu teoriju na magnetske pojave

Ispitivanje teorije elektriciteta i magnetizma, 1759.g.

– otkrio piroelektrični efekt turmalina, opisivao el. influenciju

...uzrok električnih i magnetskih pojava je sličan...

John Canton

- pokusi iz elektriciteta, među prvima opisao el. influenciju 1754.

...rezultati pokusa proturječe Franklinovoj jednofluidnoj teoriji

Robert Symmer

- 1759.g. predlaže dualnu teoriju elektriciteta, dvije vrste naboja

Joseph Priestley

- pokusi iz elektriciteta, knjiga *Povijest elektriciteta*, 1767.g.

..električno međudjelovanje opada s kvadratom udaljenosti..

Lord Cavendish (nije objavljivao, radove objavio Maxwell)

..električno međudjelovanje opada s udaljenošću s potencijom 2 ± 0.02

Charles Augustin de Coulomb *Paris (1736. – 1806.)*

Vojni inženjer, član Pariške akademije

- konstruirao osjetljivu torzijsku vagu i otkrio zakon torzije
- torzijskom vagom mjerio električnu silu (mjeranjem kutova torzije nakon nabijanja kuglica jednakim količinama naboja)

Prvi rad 1785.g. **Coulombov zakon - vrijedi za točkaste naboje**

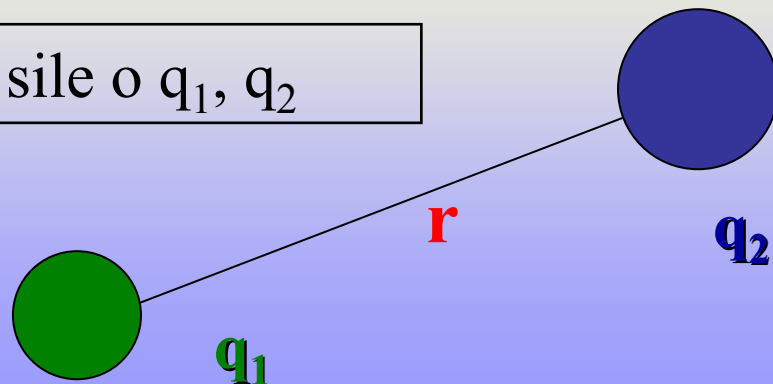
Rezultati pokusa

F opada s r^2

Empirijski zakon

ovisnost sile o q_1, q_2

Nije provjeravao (smatrao da vrijedi analogija s gravitacijskom silom)

***Luigi Galvani, profesor anatomije,
Bologna (1737. – 1798.)***

*- Rasprava o utjecaju elektriciteta
na gibanje mišića, 1791. g.*

- Utemeljitelj elektrofiziologije

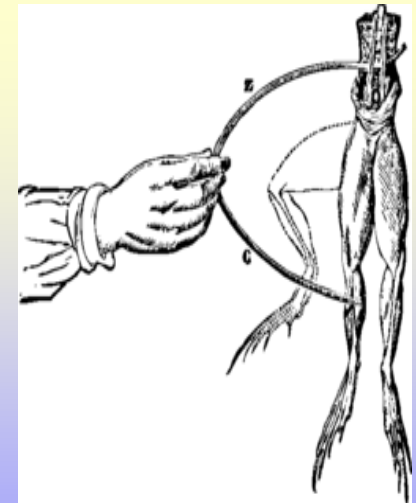
...električni stroj, metalni nož, kraci...

.. ako je nož stakleni ne dolazi do grčenja..

*.. za neke metale grčenje je jače,
za druge slabije ..*

*.. to nas je začudilo i navelo na zaključak da je
Elektricitet možda prisutan u samoj žabi..*

...žablji krak posjeduje životinjski elektricitet..

Alessandro Volta *Como (1745. – 1825.)*

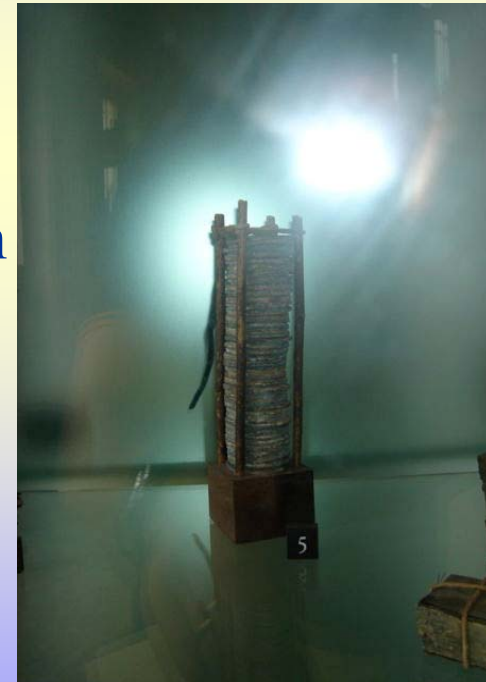
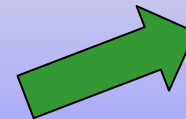
- 1769. g. rad o leidenskoj boci
- od 1774. g. nastavnik u školi
- konstrukcija uređaja

*Autor pojmova
zatvoreni strujni krug
galvanska struja
napon*

- ponovio Galvanijeve pokuse i shvatio da ne postoji *životinjski elektricitet* nego je žaba *životinjski elektroskop* → prepirka s Galvanijem

- 1799.g. načinio **prvi izvor električne struje** - elektrode Cu, Zn, elektrolit: otopina H_2SO_4

- Baterija članaka → izvori u seriji
→ **Voltnin stup** (u Voltinom muzeju u Comou)

Hans Christian Ørsted *Copenhagen, (1777. – 1851.)*

- Knjiga: *Pokusi koji se odnose na djelovanje električnog konflikta (struje) na magnetnu iglu*
- Otkriće iz 1820.g.

Posljedice Ørstedovog otkrića:

Johann Schweigger

- Ørstedov pokus sa zavojnicom, konstrukcija galvanomentra

Johann Christoff Poggendorff

- usavršio galvanometar

Thomas Johann Seebeck

- otkriće termoelektriciteta, 1821.g. Seebeckov efekt: pojava struje na zagrijanom spojišu različitih metala

Jean Charles Peltier

Peltierov efekt: ako je el. krug sastavljen od dva različita metala na jednom se spojištu razvija toplina, na drugom apsorbira

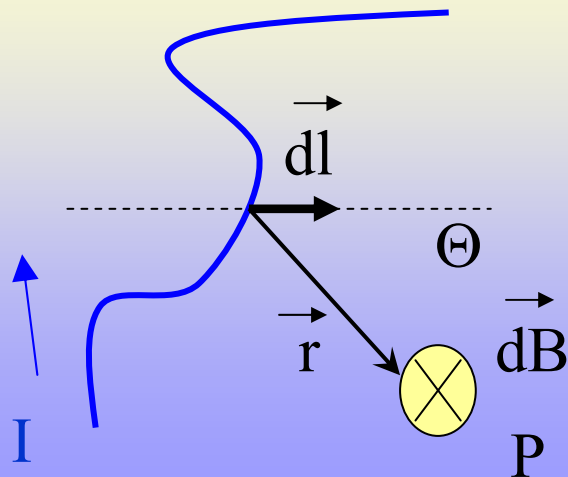
W.Thompson

Teorija termoelektriciteta, 1878.g.

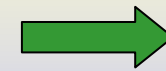
Jean-Baptiste Biot i Felix Savart

Eksperimentalno otkrili zakon za jakost magnetske indukcije oko ravnog vodiča, matematički oblikovao Laplace (Laplace – Biot-Savart)

Biot-Savartov zakon

$$d\vec{B} = \frac{\mu_0 I}{4\pi} \cdot \frac{d\vec{l} \times \vec{r}}{r^3}$$

$$\vec{B} = \int d\vec{B}$$

$$dB = \frac{\mu_0 I}{4\pi} \cdot \frac{dl \sin \Theta}{r^2}$$

Andre Marie Ampere (1775. – 1836.)

➤ **Ampereov zakon** - uzajamno djelovanje paralelnih električnih struja
...zavojnica “pod strujom” ponaša se kao magnet

- Definiira (tehnički) smjer struje u krugu
- Uveo u uporabu naziv galvanometar
- Otac ideje telegrafa

- **Tvorac pojmova**
  - elektrodinamika
  - električna struja
  - električni strujni krug

Georg Simon Ohm (1787. – 1854.)

➤ *Galvanski krug razrađen matematički, 1827.g.*

- **Uveo pojmove**
  - elektromotorna sila
  - pad napona
  - električna vodljivost

- Prvi izmjerio elektromotornu silu izvora struje 1830.g.

Michael Faraday (1791. – 1867.)

“Pepeljuga znanosti” .. od knjigoveže do genija pokusa..

..želim pretvoriti magnetizam u elektricitet...

(iz dnevnika M.F. 1822.g.)

- Otkrio zakon elektromagnetne indukcije
- Otkrio zakone elektrolize
- Utemeljio ideju elektromagnetnih valova
- Istražio polarizaciju dielektrika, uveo fizičku veličinu električna permitivnost
- Otkrio (dao nazive) *dijamagnetizam i paramagnetizam*
- Uveo koncept polja
- Konstruirao preteču elektromotora i transformatora
- Knjiga: Eksperimentalna istraživanja elektriciteta

...svi ti rezultati dokazuju da se inducirane struje javljaju po krugu oko magneta ili osi sile točno tako kako je po krugu raspoređen magnetizam koji nastaje oko električne struje ...

Elektromagnetnu indukciju otkrio neovisno o Faradeyu Henry 1832.g

Faradayev zakon elektromagnetne indukcije, 1831.g.

$$\varepsilon = - \frac{d\Phi_B}{dt}$$

Elektromotorni napon

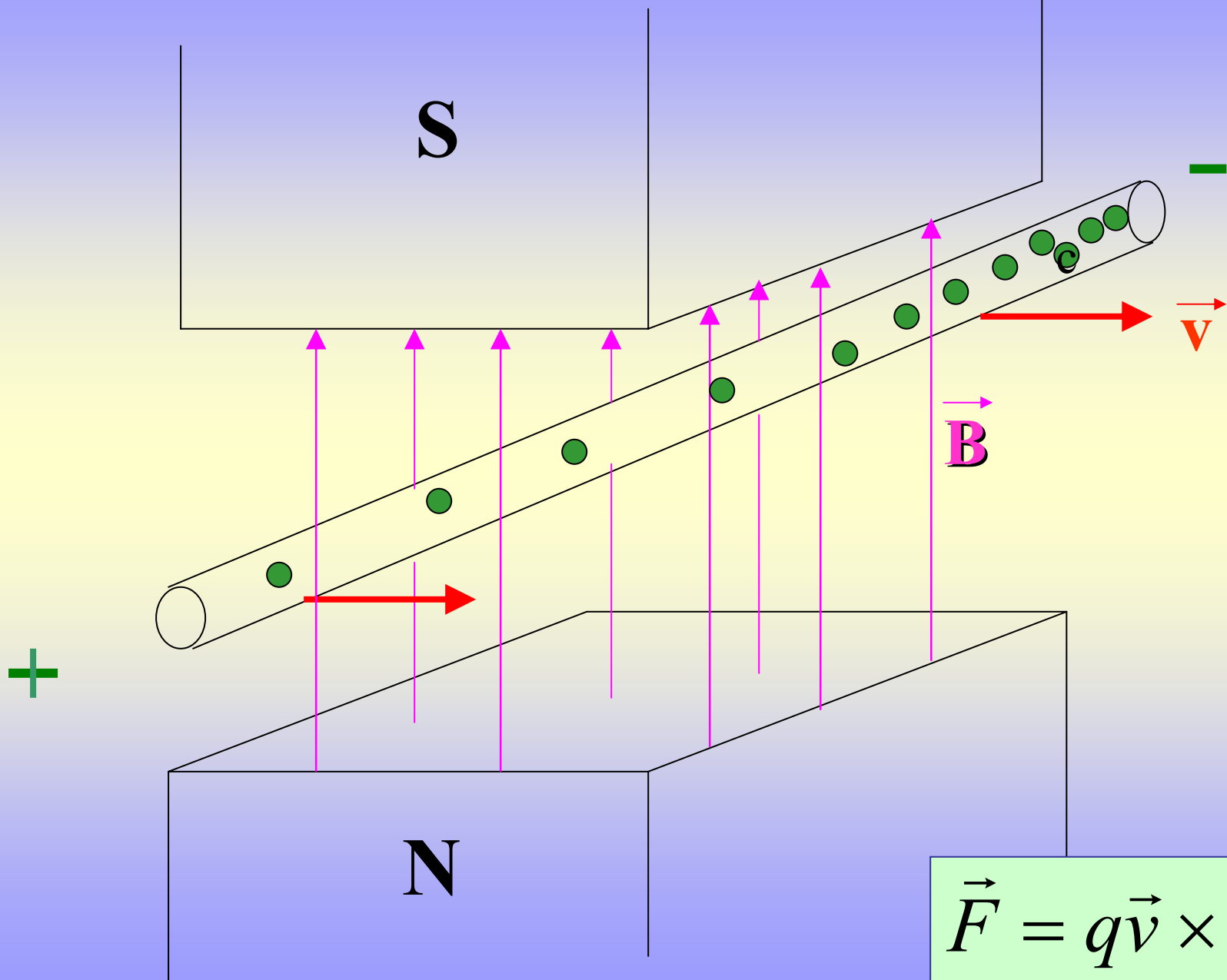
$$\varepsilon = \int \vec{E} d\vec{l}$$

Tok magnetnog polja

$$\Phi_B = \int \vec{B} d\vec{S}$$

$$\int \vec{E} d\vec{l} = - \frac{d}{dt} \int \vec{B} d\vec{S}$$

Tumačenje elektromagnetske indukcije Lorenzovom silom

Osnovni koncepti djelovanja

Na daljinu	Na blizinu - “Princip polja”
...do Faradaya	od 19. st. do danas
Sila djeluje:	
...trenutačno i neposredno	...ne trenutačno, posredstvom polja
naboj $\Leftrightarrow$ naboj	naboj $\Leftrightarrow$ polje $\Leftrightarrow$ naboj
napušten	aktualan

... polje je sposobnost prostora da bude uznemireno djelovanjem izvora u njemu...

M.Faraday pod utjecajem filozofije R.Boškovića